Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

БЕЛАРУСКІ ЗВОН

Радыкальная часапіс, выходзіць 4 разы ў месяц

Цана асобнага нумару 15 гр.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі Вільня, Вострабрамская 9.
Прыймо інтэрэсантаў ад 10 да 2 г. што-дня, апрача сьвятаў і нядзель.

ПАДПІСКА з дастаўкай да хаты: на 1 год 4 зл. 50, за паўгоду 2 зл. 40, за 3 месяцы 1 зл. 30, за 1 месяц — 50 гр.

Год II. | Вільня, 4 чэрвэня 1932 г. | № 16 (41)

Дзьве тактыкі.

Як мы ўжо падавалі ў папярэднім нумары, польскія школьныя ўлады, хочучы прыйсьці з дапамогай нашым гімназіям у Вільні й Навагрдку, створаным высілкамі беларускага грамадзянства і ў працягу даўгіх гадоў змагаўшымся з напружаньнем усіх сілаў за свае існаваньне,—запрапанавалі такую няўдалую форму рэалізацыі гэнае дапамогі, што ўсё беларускае грамадзянства — замест удзячнасьці—абурылася ды страшэнна занепакоілася за лёс сваіх культурна-прасьветных пляцовак.

Беларускае грамадзянства, хаця й расьцярушанае і перасваранае ды разьедзенае вонкавай і ўнутранай правакацыяй, у гэты мамэнт выявіла даўно ня бачаную аднадушнасьць у ацэнцы кроку, зробленага п. Куратарам Віленскага Школьнага Вокругу. На адбытым 27-га траўня Надзвычайным Агульным Сходзе Бацькоўскага Камітэту Віленскае Беларускае Гімназіі прадстаўнікі ўсіх, існуючых сярод бацькоў і апякуноў вучняў, палітычных груп і кірункаў *аднагалосна выступілі проці ведамае прапазыкі вышэйшага прадстаўніка польскае школьнае адміністрацыі, бачучы ў ёй выразную небясьпеку для існаваньня самастойных беларускіх сярэдніх школ.* Але адначасна выявілася глыбокая разьбежнасьць паміж галоўнымі беларускімі палітычнымі групамі ў поглядах на тую *шактыку*, якое трэба дзяржацца, бароняччы нашыя культурныя пляцоўкі.

Прадстаўнікі хадэцыі прыйшлі з гатовым плянам: Яны папросту маніліся даць на грунцьце школьнае справы *бой Цэнтрасаюзу*, зусім няслушна ўскладаючы на яго віну за зроблены польскімі ўладамі крок. Няслушна, бо-ж толькі дзякуючы групе Цэнтрасаюзу ўдалося ў працягу чатырох апошніх гадоў утрымаць Віленскую Беларускую Гімназію, якую стараліся „узарваць" і камуністы, і „акіньчыцы", і — тая-ж самая хадэцыя. Няслушна, бо такі-ж самы крок, як у адносінах да Віленскае Беларускае Гімназіі, падпарадкаванае Цэнтрасаюзу, п. Куратар адначасна зрабіў і ў адносінах да Навагрдзкае Гімназіі, выступіўшае з Цэнтрасаюзу.

Хадэкі падзялілі між сабой ролі на сходзе. Першы выступіў — з звычайнай у яго бястактнасьцяй і непрызвычаістасьцяй — пасол Ярэміч. Ен рашуча заявіў, што апрацаваны грам. Луцкевічам праект адказу п. Куратару наагул добры, але трэба выступіць не ў такім тоне: трэба *пратэставаць больш востра.* Але хадэкі наагул ня будуць супольне з усімі бацькамі і апякунамі вучняў абгаварываць гэтае справы, пакуль Бацькоўскі Камітэт ня выйдзе з складу Цэнтрасаюзу. Пазіцыю, занятую пaслом Ярэмічам, сконкрэтызаваў у праекце асобнае рэзалюцыі студ. Стан. Станкевіч (пляменьнік кс. Станкевіча), які запрапанаваў *перарваць усялякія гутаркі з школьнай адміністрацыяй у справе, закранутай п. Куратарам у ведамым яго пісьме.* Тое-ж становішча, толькі ў больш „дыплёматычнай" форме, заняў і трэці прамоўца хадэцкае групы — кс. Адам Станкевіч, дзеяльнасьць якога ўжо даволі добра ведама беларускаму грамадзянству.

З усіх гэных прамоваў для прысутных сталася зусім ясным, што хадэцыю ня гэтулькі рупіць лёс гімназіі, колькі ёй ідзе аб пэўныя *палітычныя мэты.* Трэба аслабіць Цэнтрасаюз, дабіўшыся—шляхам свайго роду палітычнага шантажу — выхаду Бацькоўскага Камітэту з культурнае цэнтралі, якой зьяўляецца Цэнтрасаюз. Калі гэтая мэта будзе дасягнута, дык — можна і аб тактыцы не спрачацца, і навет—на рэзалюцыю грам. Луцкевіча згадзіцца... І прадстаўнікі Цэнтрасаюзу, дужа добра разумеючы ігру хадэкаў, самі запрапанавалі Бацькоўскаму Камітэту выйсьці з Цэнтрасаюзу, што і было прынята сходам.

Тады сталася тое, што і прадугледзілі дзеячы групы Цэнтрасаюзу: праект адказу п. Куратару, апрацаваны грам. Луцкевічам згодна з духам усяе дасюлешняе тактыкі Цэнтрасаюзу, аказаўся зусім прыемлемым для ўсіх і — пасьля дробных і нязістотных рэдакцыйных паправак ды наданьня яму больш рэзкага тону — быў прыняты сходам *аднагалосна.* Сталая тактыка Цэнтрасаюзу, якая ніколі не абмежывалася пратэстамі толькі дзеля дэманстрацыі, але заўсёды падыходзіла да справы рэчова і стаўляла дзяржаве конкрэтныя і зусім слушна абаснаваныя дамаганьні, аказалася добрай і ў вачох тых, хто толькі-што з такой дзікой ненавісьцяй выступаў проці Цэнтрасаюзу. Лёгіка ёсьць толькі адна: яна была на старане Цэнтрасаюзу і — перамагла. Ст. Станкевічу кс. Станкевіч загадаў ягоную рэзалюцыю зьняць...

Але хадэкі, пэўне-ж, будуць трыумфаваць: Бацькоўскі Камітэт, хоць і са згодай прадстаўнікоў Цэнтрасаюзу, выйшаў з складу апошняга, заявіўшы, праўда, што і да ніякае іншае цэнтралі ня ўвойдзе. Хадэцыя як-быццам перамагла. Але, адначасна з гэтым, *хадэцыя*, мо ня зусім сьвядома, *зрабіла вельмі паважны крок: яна так сама прыняла на сябе адказнасьць за далейшае існаваньне гімназіі*, каторай дагэтуль апекаваўся і за каторую нёс на сябе адказнасьць адзін толькі Цэнтрасаюз. І вось перад намі стаіць пытаньне: якую ж тактыку запрапануюць надалей паны Станкевічы і Ярэмічы: тактыку *дасяганьня* — ці тактыку *дэманстраваньня?*

Пагледзім, што будзе далей. Але папераджаем, што беларускае грамадзянства ніколі не даруе павадыром хадэцыі, калі яны, выкарыстоўваючы шчырае жаданьне Цэнтрасаюзу супольнымі сіламі ратаваць гімназію, змарнуюць яе дзеля нейкіх палітычных фэйервэркаў і давядуць да катастрофы. Скідаць адказнасьць на іншых тады ўжо будзе немагчыма.

Надзвычайны Агульны Сход Бацькоўскага Камітэту ВБГ.

У сувязі з ведамай прапазыкай п. Куратара Віленскага Школьнага Вокругу, 27 траўня адбыўся Надзвычайны Агульны Сход Бацькоўскага Камітэту Віленскае Беларускае Гімназіі.

Сход гэты быў папярэджаны супольнай нарадай прэзыдыюму Бацькоўскага К-ту і сяброў Пэдагогічнае Рады ВБГ, ад удзелу ў якой ухіліліся толькі вучыцялі хадэкі. На нарадзе прапазыка п. Куратара была прызнана **немагчымай да прыняцьця**, пры чым вучыцялі заявілі, што гатовы працаваць далей „на галодных пайкох", абы ў сваей **самастойнай** гімназіі. Нарада прасіла гр. А. Луцкевіча апрацаваць — у мысьль выказаных паглядаў—праект уматываванага адказу п. Куратару. Тэкст адказу пастаноўлена было запрапанаваць прыняць на Агульным Сходзе 27 траўня.

Галоўныя мамэнты гэтага сходу ўжо адзначаны ў перадавой стацьці. Дапоўнім іх схэматычным аглядам падзеяў на сходзе.

Агульны Сход адчыніў віцэ-старшыня Бацькоўскага Камітэту гр. Кароль, выясьняючы мэту сходу. Было прачытана пісьмо п. Куратара, а пасьля—апрацаваны гр Луцкевічам праект адказу, тэкст якога—ў аканчальнай, крыху зьмененай, рэдакцыі, прынятай сходам,—ніжэй друкуем.

Дыскусія пачалася выступленьнямі хадэцкіх прамоўцаў — пасла Ярэміча, Стан. Станкевіча і кс. Станкевіча, якія павялі зусім не рэчовую атаку проці Цэнтрасаюзу, пакідаючы збоку справу далейшага лёсу гімназіі. Ім адказвалі гр. гр. Луцкевіч, Крук, Астроўскі і інш., адзначаючы шкоднасьць хадэцкае дэмагогіі для разглядванае справы. Урэшце, гр. Астроўскі, каб спыніць бясплодныя спрэчкі, зацямняўшыя істоту справы, запрапанаваў сходу прыняць бяз дыскусіі—аклямацыяй — пастанову аб тым, што Бацькоўскі Камітэт выходзіць з складу Цэнтрасаюзу, але ня ўвойдзе і да ніякае іншае цэнтралі (— пару гадоў назад кс. Станкевіч і Ярэміч заклікалі гімназію далучыцца да хадэцкага Нацкому). Прапазыка гр. Астроўскага была прынята, і толькі тады дыскусія аб гімназіі ўвыйшла на рэчовы шлях.

Усе прамоўцы, незалежна ад партыйнае прыналежнасьці, у самай рашучай форме трэба вылі адкінуць прапазыку п. Куратара. Падобнае згодлівасьці ў паглядах на гэту справу даўно сярод беларусоў ня бывала.

Сход **аднагалосна** прыняў рэзалюцыю гр. Луцкевіча, прарэдагаваную аканчальна выбранай сходам камісіяй.

У заключэньне гр. Ільяшэвіч запрапанаваў сходу зьвярнуцца да ўсяе беларускае

прэсы з заклікам, каб урэшце былі спынены робленыя некаторымі часопісамі (як: „Сьветач", аднаднёўкі Акіньчыца, — ну, і „Бел. Крыніца", дадамо ад сябе!) няслушныя нападкі на гімназію з мэтай палітычнае барацьбы (—ясна: з Цэнтрасаюзам!). Прапазыка была прынята ўсімі галасамі проці двух: п. Ярэміча і гр. Войціка (пры двух устрымаўшыхся). Відаць, гэныя паны ня маюць нічога проці агіднае працы розных правакатараў, каторыя падкапываюцца пад гімназію з мэтай яе разбурэньня!... Ганьба ім!

У часе сходу быў вельмі „пікантны" мамэнт: кс. Станкевіч публічна выракаўся ўсялякае лучнасьці з „Бел. Крыніцай". Но, но!...

Характэрна, што на гэтым сходзе—першы раз за ўсё існаваньне Бацькоўскага Камітэту—быў прысутны прадстаўнік паліцыі.

Адказ п. Куратару Віл. Школьнага Вокругу.

Падаем поўны тэкст адказу Бацькоўскага Камітэту ВБГ на ведамую прапазыку п. Куратара ў справе далейшага лёсу ВБГ:

У пісьме з 19 мая 1932 г. за № 11—14031/32 п. Куратар,—выказываючы сваё імкненьне да аблягчэньня існаваньня і да забясьпечаньня трывалых падставаў беларускай гімназіі ў Вільні, утрымліванай Бацькоўскім Камітэтам,—падаў прапазыку аб пераняцьці гэтае гімназіі на дзяржаўны этат у форме стварэньня раўналежных клясаў з беларускай мовай навучаньня пры польскай дзяржаўнай гімназіі ім. Славацкага. П. Куратар гатоў выступіць да п. Міністра Р. В. і Н. А. з адпаведнай прапазыкай пасьля падачы намі паданьня ці дэклярацыі ў гэтай справе і пасьля выражэньня нашае згоды аддаць дзяржаўнаму скарбу маемасьць гімназіі.

Выслухаўшы зьмест пісьма п. Куратара і ўсебакова разгледзіўшы яго, Надзвычайны Агульны Сход Бацькоўскага Камітэту Беларускае Гімназіі ў Вільні 27 траўня 1932 г. аднадушна прыняў гэткую рэзалюцыю:

Надзвычайны Агульны Сход лічыць прапазыку п. Куратара немагчымай да прыняцьця дзеля наступных прычын:

1. Прапазыка гэтая ў істоце свае́й прынцыпова перачырківае існаваньне беларускае гімназіі ў Вільні, значыцца, ідзе насупраць нашаму істотнаму і нязломнаму імкненьню да ўтрымліваньня самастойнае беларускае сярэдняе школы.

2. Велічыня платы за навуку ў дзяржаўных гімназіях (220 зл. у год у-ва ўсіх клясах) нясумерна з платай у беларускай гімназіі (ад 60 зл. уверх), што —ў выпадку ператварэньня нашае гімназіі ў дзяржаўную ў такой ці сякой форме—пазбавіць магчымасьці вучыцца далей вялізарную большасьць вучняў, пераважна дзяцей сялянскае беднаты.

3. Апрача гэтых прычын, якія вядуць беларускую гімназію — праектаваным праз п. Куратара шляхам—да зьліквідаваньня самастойнага быту яе, — такжа і прычыны агульнейшага характару сьцьвярджаюць немагчымасьць прыняцьця намі прапазыкі п. Куратара.

Беларуская справа, на жаль, ня прыждала дагэтуль пазытыўнага вырашэньня цэнтральнымі дзяржаўнымі ўладамі, дык на практыцы—крокі адміністрацыі, зьменныя і неаднародныя, ў выніку сваім вядуць пераважна да ліквідаваньня, а не да разьвіваньня самастойнага беларускага школьніцтва ў Польшчы. Падаваныя беларускім насяленьнем у 1925—28 гадох школьныя дэкларацыі, прадугледжаныя ў языковым законе з 31 ліпня 1924 г., былі цалком адкінены ўладамі, хаця агульная лічба дзяцей, бацькі каторых трэбавалі беларускіх школаў, дасягала 20.000 у год. За апошнія гады школьныя ўлады зьліквідавалі дзьве прыватныя беларускія гімназіі (ў Радашкавічах і ў Клецку), і пры гэтым крокі гэныя былі падыктаваны не пэдагогічнымі матывамі, а палітычнымі. Урэшце, закладзеная два гады назад дзяржаўная вучыцельская сэмінарыя ім. Фр. Багушэвіча ў Вільні ўтраквістычнага тыпу, якая мелася зрушыць з мёртвага пункту справу вымаганага насяленьнем тварэньня дзяржаўных народных школ з беларускай выкладовай мовай, узгадоўваючы дзеля гэткіх школ адпаведна выкваліфікаваных настаўнікаў,—цяпер, відаць у сувязі з новай зьменай настрояў у ўрадавых сфэрах, ліквідуецца. Гэтак восемдзесяцём вучням, жадаючым фахова аддацца працы ў беларускіх народных школах, зроблена цяжкая крыўда, і вучні прымушаны пакінуць абраны жыцьцёвы шлях.

Гэтыя факты найлепш паказываюць, што—да часу ўнармаваньня дзяржавай праўнага палажэньня беларускае люднасьці згодна з прынцыпамі абязываючае дагэтуль канстытуцыі—існаваньне дзяржаўнага беларускага школьніцтва наагул яшчэ менш пэўнае, чым заўсёды няпэўны ў сучасных варунках быт прыватных беларускіх школ.

Выходзячы з заявы п. Куратара аб яго добрай волі запэўніць нашай гімназіі трывалыя падставы існаваньня і прымаючы пад увагу паданае вышэй агульнае палажэньне, Надзвычайны Агульны Сход Бацькоўскага Камітэту Беларускае Гімназіі ў Вільні лічыць, што адзіным спосабам аказаньня дзяржавай запраўднае дапамогі нашай Гімназіі ёсьць захаваньне надалей дзяржаўных этатаў для вучыцялёў гімназіі, як прыватнае школы, але ў павялічанай лічбе, што ў кожным выпадку менш абцяжала-бы дзяржаўны скарб, чым поўны пераход гімназіі на дзяржаўнае ўтрыманьне. Толькі гэтак можна пагадзіць інтэнцыі п. Куратара, выказаныя ў пісьме яго з 19 траўня с. г., з нязломнай воляй усяго беларускага грамадзянства захаваць і разьвіваць далей уласнае школьніцтва, якое павінна ўзгадоўваць будучых грамадзян беларускае нацыянальнасьці ў духу і традыцыях беларускае нацыянальнае культуры.

Надзвычайны Агульны Сход Б. К-ту просіць п. Куратара выступіць да п. Міністра Р. В. і Н. А. з прапазыкай прызначыць прыватнай беларускай гімназіі Б-га К-ту ў Вільні сталую матэрыяльную дапамогу ў форме этатаў для вучыцялёў — і то ў такой меры, каб беларуская школьная моладзь, нязвычайна чуткая на ўсякую крыўду, не пачувала сябе ўсьцяж паніжанай і крыўджанай, раўнуючы да моладзі польскае нацыянальнасьці.

Спроба ўдалася.

(*Вынікі лекцыйнае акцыі Бел. Навук. Т-ва*).

Здаецца, каля году назад мы паднялі справу з'арганізаваньня Беларускага Народнага Унівэрсытэту. Мы адзначалі неабходнасьць такое ўстановы, якая ня толькі для Вільні, але і для ўсяе Заходняе Беларусі сталася-бы цэнтрам падыманьня культуры народу: бо-ж лекцыі, чытаныя ў Вільні, могуць быць рассыланы і на вёску, дый лек-

Беларускія культурныя арганізацыі і ўстановы ў Латвіі.

(*Інфармацыі і ўражаньні з падарожы*).

(Канец).

4. Крызіс і новы курс.

Зроблены мной кароткі агляд беларускіх культурна-асьветных і гаспадарчых арганізацыяў і ўстаноў у Латвіі трэба дапоўніць дадатковай інфармацыяй. Тое, што я агледзіў у Латвіі, прадстаўляе вынік дзесяцігадовае працы тамтэйшага беларускага грамадзян- і галоўных яго павадыроў — К. Езавітава і Ул. Пігулеўскага, ведзеная ў нармальных варунках. Але цяпер настаюць варункі далёка не нармальныя. З аднаго боку ў Латвіі востра адчуваецца гаспадарчы крызіс, які, зразумела, б'ець вельмі балюча па працоўных масах наагул, а па беларускіх—асабліва. Як я ўжо адзначыў, безрабоцьце ўсьцяж пашыраецца, мястовыя работнікі прымушаны кідаць места й шукаць лягчэйшага пражытку на вёсцы, скуль яны ў свае́м часе выэмігравалі. А на гэтых працоўных элемэнтах пераважна й апіраецца наша праца ў местах Латвіі. Закрануў крызіс і нашых культурных працаўнікоў, якія дагэтуль былі даволі добра забясьпечаны (напр. кіраўнік 6 клясовае нар. школы атрымліваў звыш 400 латаў у месяц, вучыцялі—ад 300 да 200 лат.). Пэнсіі абрэзваюцца, а побач пачынаецца рэдукцыя працаўнікоў у ўстановах (у Бел. Аддзеле скасаваны ўжо становішчы: школьнага інспэктара і аднаго працаўніка). З другога боку трэба адзначыць пачатак новага курсу, які павёў сучасны латвійскі ўрад у адносінах да сваіх меншасьцяў.

Ад самага заснаваньня Латвійскае Рэспублікі адносіны яе да меншасьцяў былі абаперты на прынцыпах шчырага дэмакратызму і спагадлівасьці да меншасьцяў і іх творчае нацыянальнае працы. Латвійскія беларусы ніколі не забудуць імёнаў Райніса, Чакстэ, Мээровіца і іншых будаўнікоў незалежнае Латвіі, дзякуючы якім і ўдалося дасягнуць таго, што мы сягоньня тамака бачым. Палітыка Латвіі рашуча йшла па шляху падняцьця дабрабыту работнікаў і сялян, што, ясна-ж, было недаспадобы буржуазіі. Характэрна, што сярод некаторых нацыянальных меншасьцяў Латвіі, як: нямецкае, польскае, расейскае, — уплывы буржуазных элемэнтаў настолькі сільныя, што прадстаўнікі гэтых меншасьцяў у Сойме ня толькі не падтрымлівалі сказанае палітыкі латышскіх сацыялістаў і дэмакратаў, а заўсёды стараліся перашкаджаць ёй, даючы падтрыманьне латышскім буржуазным партыям, маючым яўна нацыяналістычныя імкненьні. З другога боку нездаволена была палітыкай сацыялістычных урадаў і замежная дыплёматыя. Як расказаў мне адзін выдатны дыплёмат, акрэдытаваны пры латвійскім урадзе ў Рызе, эканамічныя варункі жыцьця Латвіі прымушаюць яе шукаць збліжэньня не з Захадам, а з Усходам (—значыць, з Савецкім Саюзам). Вось-жа дыплёматы заходніх дзяржаваў (ў тым ліку і сам мой інфарматар) стараліся, як мага, распаляць латышскі нацыяналізм, каб гэтым спосабам процідзеяць імкненьням сацыялістаў да збліжэньня Латвіі з Саветамі. Усё гэта разам і падмацавала ў латышскіх буржуазных партыях нацыяналістычны настрой (ад якога масы латышскага насяленьня—вельмі далёкія!). І ў мамэнт, калі ў Сойме стварылася такая чысьленая буржуазная коаліцыя чыста латышскіх партыяў, якой — дзеля большасьці — сталіся ўжо непатрэбнымі галасы даўнейшых саюзьнікаў — буржуазных дэпутатаў меншасьцяў, — тады латвійскі ўрад зрабіў цэлы рад крокаў, балюча ўдарыўшых якраз па ўсіх меншасьцях. Праўда, супольнасьць інтэрасу латышскае і меншасьцёвае буржуазіі хутка зълагодзіла адносіны паміж імі, і, прыкладам, замест зачыненае судом аднае польскае арганізацыі, хутка паўстала другая. Але наагул на жыцьці меншасьцяў, у тым ліку і беларусаў, „новы курс" адбіўся блага.

5. Пэрспэктывы далейшае працы.

Як ужо было сказана, беларусы ў Латвіі, як і іншыя меншасьці, будавалі сваё сярэдняе школьніцтва і культурную працу, маючы забясьпечаны законам адпаведны процант на гэтыя справы з дзяржаўнага бюджэту. З гэных грошы (прыблізна 65.000 лат. у год) утрымлівалася Беларуская Гімназія ў Дзьвінску, даваліся дапамогі на падручнікі для вучняў пачатковых школ (— летась 5.500 лат.), на культурна-прасьветныя арганізацыі (2,500 лат.). З надзвычайнага бюджэту ўтрымліваліся вучыцельскія курсы (каля 14,000 латаў у год), а такжа беларускі тэатр (5,000 л.). Дапамога прыватным пачатковым школам выражалася летась сумай 2,000 лат., а сельскагаспадарчаму т-ву „Аратай"—4 500 — 5,000 латаў у год. Урэшце з дзяржаўнага культурнага фонду (куды йдзе пэўны процант з чыгункавых білетаў і з даходаў ад гарэлкі) выдавалася дапамога бяднейшым дзецям бел. пачатковых школ у ліку 1,200 латаў у год.

тары маглі-б пад'яжджаць туды-ж. Адзначалі мы і тое, што да гэтае акцыі мусіць далучыцца ўсё беларускае грамадзянства — бяз розьніцы партыйнае ахварбоўкі: толькі тады справа стане на моцны грунт.

Ініцыятыву лекцыйнае акцыі, маючай на мэце популярызацыю веды ў шырокіх народных масах, узяло на сябе Беларускае Навуковае Т-ва. Праўда, Т-ва не здалела пацягнуць за сабой усіх: „беларускія" хадэкі здаўна байкатуюць яго. І ўсё-ж такі трэба сказаць, што спроба Т-ва ладзіць болей-меней сталыя популярна-навуковыя лекцыі ў беларускай мове дала памысныя вынікі: на заклік да лекцыйнае працы пайшлі ўсе нацыянальна-сьвядомыя сілы, апрача, ведама-ж, хадэкаў. А вось—цыфровыя даныя аб працы лекцыйнае камісіі Бел. Нав. Т-ва.

У лютым і сакавіку адбылося 8 лекцыяў, у красавіку — 1 лекцыя (у сувязі з Вялікаднем). Лекцыі чыталіся заўсёды ў нядзелі і зьбіралі ад 50 да 100 слухачоў. Тры лекцыі былі літэратурнага характару: Хв. Ільяшэвіч чытаў пры Ядвігіна Ш. (Антона Лявіцкага), А. Луцкевіч — аб „Цётцы" і аб крытычных мамэнтах у жыцьці Купалы і Коласа, адбітых у іх творчасьці. Рэшта—6 лекцыяў—былі на вельмі рознародныя тэмы: Р. Астроўскі чытаў аб новай арганізацыі школьніцтва ў Польшчы, А. Трэпка — аб цудах тэхнікі, Л. Дубейкоўскі — аб будаўніцтве з дрэва, Шкелёнак—аб копных судох на Беларусі, М. Чарнецкі — пра Костуся Каліноўскага, М. Ільяшэвіч — аб уплыве фізычна-географічных варункаў на ўтварэньне беларускага тыпу. — Перад разьездам школьнае моладзі на летнія канікулы праектуецца лекцыя грам. Пяцюкевіча — аб сабіраньні этнографічных матэр'ялаў — з інструкцыяй практычнага характару.

Сярод слухачоў пераважала моладзь — студэнты, вучні старэйшых клясаў гімназіі, прав. дух. сэмінарыі, вучыцельскае сэмінарыі; на другім месцы стаяла працоўная інтэлігенцыя; на трэцім — работнікі. Лічба апошніх была невялікая дзеля зусім зразумелае прычыны: гэта—вынік агульнага разгрому арганізаванага жыцьця работнікаў-беларусаў, гэтак ярка выяўляўшагася ў часы Грамады на віленскім груньце.

Трэба дадаць, што з навуковага гледзішча лекцыі стаялі на высокім роўні, ня гледзячы на сваю популярную форму.

Ясна, што акцыю Бел. Нав. Т-ва мы мусім разглядаць, як спробу стварэньня ўстановы, якая магла-б выпаўняць заданьні, стаўляныя сабе звычайна народнымі унівэрсытэтамі. І спроба гэтая, як паказываюць паданыя інфармацыі, дужа добра ўдалася, дый на восень цэлы рад новых лектароў задэкляраваў ужо Таварыству гатоўнасьць працаваць на гэтым груньце. Але ўсё-ж такі гэта йшчэ ня зусім тое, чаго можна і трэба вымагаць ад сталае ўстановы тыпу народнага унівэрсытэту: дзеля апошняга патрэбна пляновасьць і сыстэматычнасьць выкладаў, чаго ў акцыі БНТ-ва ня было. І гэту нястачу павінны папоўніць тыя, хто з восені маніцца зьдзейсьніць думку аб утварэньні сталага Беларускага Народнага Унівэрсытэту.

Ці і далей будзе весьці гэту справа Б. Н. Т-ва, якое, як ведама, распачала яе затым, што ніхто іншы за яе ня браўся, — ня будзем над гэтым пытаньнем тут сяньня спыняцца. Хто-б ні вёў гэту патрэбную, нязвычайна важную для беларускага нацыянальнага жыцьця работу (а найбольш выпадала-бы весьці яе маладым нашым сілам — абсольвэнтам вышэйшых школаў!), павінен абаперціся на зробленай ужо спробе і папоўніць тое, чаго дагэтуль нехапала. А перад усім — неабходна загадзя падгатавацца да таго, каб не прыпадкова толькі друкаваўся зьмест тых ці іншых лекцыяў у нашых часопісах, а—каб усе лекцыі размнажаліся стала і рассылаліся падпішчыкам на вёску—з задачамі, кантрольнымі пытаньнямі і г. п. Трэба, каб і ў Вільні праца слухачоў не абмежывалася толькі праслуханьнем тэй ці іншай лекцыі, а каб яны прывучаліся да самастойнае працы, распрацоўваючы—пад кіраўніцтвам лектароў—закранутыя ў лекцыях пытаньні. Тады Бел. Нар Унівэрсытэт станецца жывым вогнішчам культурнае працы і выпаўніць сваё заданьне да канца.

Францыя у справе Гданску.

Французская прэса вельмі паважна глядзіць на гітлераўскія пагрозы міру на польска гданскай граніцы. Але блізу ўсе галасы прэсы, пачынаючы ад соцыялістычнай („Популер") і канчаючы права нацыяналістычнай (як „Л'Авэнір"), радзяць Польшчы **„захаваць спакой і халодную кроў"**, ня гледзячы ні на якія авантуры з боку гітлераўскіх бандаў. **Усе галасы „радзяць" Польшчы не адказываць ніякай ваеннай контр-акцыяй** — навет у выпадку **пераходу гэтых бандаў праз граніцу польскага Паморра, але—чакаць на дапамогу... ад Лігі Нацыяў!**

Так, напр., сам рэдактар „Л'Авэніру", органу французскіх генаралаў—імпэрыялістаў, асабліва прыязных да Польшчы, піша: „...трэба адразу прыпомніць Польшчы, што калі-б (навет) якая банда Гітлера зрабіла якісь крок проці калідору, дык Польшча не павінна даручаць сваім генаралам безадкладна адказаць на гэты акт гвалту. Бо-ж перад усім голас будзе мець Жэнэва". **Польшчы радзяць не паддавацца на правакацыю з боку Гітлера, які выразна хоча гэтым шляхам выклікаць нямецка-польскую вайну.**

„Ня трэба,—піша „Л'Авэнір",—каб Польшча паддалася на гэту правакацыю". Але ня менш слушна адказывае яму блізу ўся польская прэса, што спадзявацца на збаўчую ролю Лігі Нацыяў — пасьля яе банкруцтва па ўсёй лініі ў кітайска-японскім канфлікце — папросту сьмешна.

Характэрна, што сам рэдактар органу французскіх вышэйшых ваенных колаў піша далей так: „Той, хто вынайшоў (?) гданскі калідор, думаў, што саюзьнікі здолеюць змусіць немцаў да вечнае да яго пашаны. Але ён меў да людзей пэўную ілюзію. Трэба аднак-жа, каб мы, французы, выцягвалі навуку з фактаў. **Народ наш ня мае ніякай ахвоты надзяваць на сябе вопратку сусьветнага жандарма**"...

Дык—калі навет гэты запраўды-ж найбольш „сусьветна-жандармскі" з усіх органаў французскай прэсы гэтак піша, дык цікаўна запытацца: **хто-ж будзе бараніць Польшчу ад нямецкага гвалту ў Лізе Нацыяў?!**

А таму—зусім зразумела, калі польская прэса заклікае ўрад, каб наадварот — насупраць „добрым радам" французскай прэсы—**„загадаў сваім генаралам даць безадкладна належны адказ на кожны акт гвалту з боку гітлераўскіх бандаў проці дзяржаўнай тэрыторыі Польшчы"**, — не чакаючы на сумліўную „інтэрвэнцыю" з боку Лігі Нацыяў...

У сувязі з гаспадарчым крызісам і шовіністычным курсам палітыкі латвійскага ўраду пэрспэктывы на новы школьны год — значна горшыя. Вось жменя інфармацыяў аб гэтым, атрыманых мной у Рызе.

У бюджэтнай камісіі Сойму адкінены на наступны бюджэтны год дапамогі беларускаму тэатру і культурна-прасьветным арганізацыям, а дапамога пачатковым школам зьменшана да сумы 2.800 лат. Дзеля тых жа прычын, як ужо было сказана, скарочаны штат працаўнікоў Беларускага Аддзелу пры міністэрстве асьветы. Далей — ліквідуюцца ўсе прафэсіянальныя школы меншасьцяў, у тым ліку і пэдагогічныя; іх урад далучае да такіх-жа школ латышскіх, як раўналежныя меншасьцёвыя клясы. На гэтай падставе і беларускім вучыцельскім курсам у м. Рызе, як самастойнай школе, пагражала ліквідацыя і далучэньне да латышскага пэдагогічнага інстытуту ў Дзьвінску *). І гэтак далей. А як далёка пойдуць падобныя „рэформы" на шкоду меншасьцяў, сяголньня йшчэ трудна варажыць.

Пэўнымі сфэрамі, яўна варожымі беларусам (— якімі, лёгка дагадацца...), робяцца адначасна спэцыяльныя захады, каб настроіць латвійскія ўлады проці беларускіх школ і культурных установ. У часе гутаркі маей з міністрам асьветы гр. Кенішам я быў нязвычайна зьдзіўлены яго непрыязнымі адносінамі да Дзьвінскае Гімназіі. Прычына гэтага тут-жа выясьнілася: гр. Keніш расказаў мне, што яму толькі што „дакладывалі", быццам у Дзьвінску — „вучні камуністы", а вучыцялі — „выкладаюць парасейску". І на падставе такога „дакладу", аўтара якога п. міністар не назваў, вытвараюцца адносіны і да беларускае гімназіі, і да асобы кіраўніка Беларускага Аддзелу... А запраўды, як я асабіста выясьніў у бытнасьць маю ў Дзьвінску, „даклад" вельмі далёкі ад праўды. Праўда тое, што камуністамі рабіліся спробы правакаваньня беларускае моладзі з мэтай „узарваць" гімназію, але гэтыя спробы выявіліся непараўнальна слабей, чым, прыкладам, у беларускіх гімназіях у Польшчы, і датычылі адзінак, не дапяўшы наагул сваей мэты. Што-ж датычыць выкладу нібы то парасейску, дык і тут справа стаіць ня так, як таёмны дакладчык інфармаваў міністра асьветы: расейскай мовай карыстаецца на лекцыях адзін толькі вучыцель — латыш, які выкладае латышскую мову дый часова лацінскую. Усе ж іншыя вучыцялі вядуць свае лекцыі выключна пабеларуску.

Я падаў гэты прыклад закулісных проці беларускіх інтрыг з тэй мэтай, каб паказаць, як нашы ворагі выкарыстываюць „новы курс" дзеля барацьбы з беларусамі—рукамі і на адказнасьць латышоў. Ход—вельмі лоўкі... Але беларускае грамадзянства ў Латвіі сільнае тым, што яно добра ведае сваіх ворагаў і сваіх прыяцеляў і добра арыентуецца ў палажэньні. А ў выніку гэтага — як я ўжо сказаў напачатку — ў Латвіі існуе поўная згода і солідарнасьць сярод беларусаў у справах, зьвязаных з культурна-асьветнай працай, існуе адзіны культурны фронт, якога нашы ворагі разьбіць ня здолеюць.

Ант. Луцкевіч.

*) Пагроза гэтая, стаяўшая перад курсамі ў бытнасьць маю ў Рызе, цяпер ужо, здаецца, мінула: паводле атрыманае мной у апошнія дні весткі з Латвіі, курсы будуць захаваны, як самастойная ўстанова, толькі з абрэзаным бюджэтам. А. Л.

Жыцьцё Польшчы.

Справа пазыкі для Польшчы 250 мільёнаў.

24 траўня ў новага прэзыдэнта Францыі адбылася нарада прэм. Тард'е, яго міністра фінансаў Фляндэна і прадбачанага галавы новага ўраду Эріо. Нарада мела мэтай усебаковае паінфармаваньне будучага прэм'ера аб сучасным стане гаспадарства. Ніякіх афіцыяльных камунікатаў аб гэтай нарадзе выдана ня было, але, як цьвердзіць—„паводле чутак" —кар-нт заўсёды добра паінфармаванага „Кур. Варш.", Тард'е і Фляндэн прадставілі Эріо польскую прапазіцыю аб пазыцы 250 міл. франкаў, патрэбаваўшы ад Эріо „жыра" на выдачу гэтай пазыкі. Ясна-ж: 1 чэрвеня ўрад Тард'е траціць свае паўнамоцтвы і выходзіць у адстаўку, дык ня хоча сам вырашаць такую важную рэч.

Як заключае карэсп. газэты, „Эріо пакуль што „жыра" свайго адмовіў", абяцаўшы, як перакананы карэспандэнт, падтрымаць справу пазыкі пасьля стварэньня новага ўраду.

Як піша ўсьцяж сацыялістычная, радыкальная, а навет і ўмерана-дэмакратычная прэса Францыі, пазыка для Польшчы можа быць дадзена толькі тады, калі ў ёй будзе абдбудаваны больш дэмакратычны лад...

Поў-афіцыяльнае польскае агенцтва „Іскра" высьветляе, аднак, што польскі ўрад зусім не зьвяртаўся да Францыі аб пазыку для Польшчы, „фінансавае палажэньне якой не выклікае ніякае трывогі". Вядзе перагаворы аб атрыманьні належнай другой часткі пазыкі польска-французскае Чыгункавае Таварыства, якое будуе шлях, каторы злучае польскую Сілезію з портам Гдыняй.

З украінскага жыцьця.

Пратэст Украінцаў проці школьнай рэформы.

Украінскія арганізацыі Усх. Галічыны, як падае нямецкая прэса, зьвярнуліся да Міністра Асьветы з мэморыялам пратэсту проці школьнай рэформы. Украінскі мэморыял кажа, што рэформа ў значнай меры зачыніць доступ у сярэднюю школу ўкраінскай вяско-

вай моладзі, з якой на 70% складаюцца вучні сучасных гімназіяў, —далей мэмарыял дамагаецца захаваньня ў поўні прыватнага школьніцтва, якое блізу цалкам можа скасаваць новы школьны закон.

Такі-ж мэмарыял украінцы выслалі ў ў Лігу Нацыяў, як скаргу на нарушэньне Польшчай яе трактатаў аб меншасьцях.

Масовыя арышты.

У Бэрэжанах надовячы адбыліся масовыя вобыскі і арышты сярод украінскіх дзеячоў, западозраных у прыналежнасьці да Камуністычнае Партыі Заходняе Украіны.

З усяго сьвету.

Адстаўка габінэту Брюнінга.

30 траўня габінэт Брюнінга падаўся ў адстаўку. Прэзыдэнт адстаўку прыняў. Ня можа быць сумліву, што новы нямецкі ўрад будзе мець характар выразна правы.

Новы габінэт у Нямеччыне.

Прэзыдэнт Гіндэнбург даручыў утварэньне новага ўраду фон Папэну, з партыі цэнтру, аднак бяз згоды гэтае партыі, якая ад учасьця ў новым урадзе адмовілася. Новы ўрад будзе мець права-нацыяналістычны характар.

Новы японскі ўрад.

Новы ўрад Японіі, створаны адміралам Саіто, складаецца з 4 кансэрватараў, 4 лібэралаў і 4 беспартыйных, у тым ліку ген. Аракі, як міністар арміі і флёту. Аднак, абодва афіцыяльныя правадыры партыяў Сэйюкай і Мітсэітс—барон Вакатсукі і доктар Сурукі—не ўвайшлі ў склад ураду. Цікаўна, што найлепшыя японскія дыплёматы, як гр. Ушыда, Матсудайра і інш., адмовіліся ад учасьця ў урадзе, дык чыннасьці міністра загран. спраў змушаны часова ўзяць на сябе прэм'ер.

Інфляцыя і пагроза банкруцтва ў Японіі.

Фінансавае палажэньне Японіі зусім не такое добрае, як выдавалася яшчэ нядаўна. Дык вельмі падобна да праўды думка тых, што прарочаць фінансавае банкруцтва Японіі—ў выніку яе шанхайскай і манчжурскай авантураў. Бо-ж Японія ўжо зусім адкрыта стала на шлях інфляцыі.

Яе міністар фінансаў, пасьля адмовы ад залатога парытэту іены, мае зьвярнуцца да парляманту з дамаганьнем — павялічыць да мільярду іенаў выпуск банкнотаў, з засьцярогай, што—ў разе патрэбы—ўрад можа й пераступіць гэты рубеж.

Японцы ачысьцілі Шанхай.

З Шанхаю выйшлі апошнія атрады японскіх войск.

Арыштаваньні бальшавікоў у Харбіне.

Манчжурская (чытай: японская!) паліцыя ў Харбіне арыштавала да паў-тысячы савецкіх грамадзян, пераважна працаўнікоў Усходня-Кітайскай чыгункі, якія быццам мелі даручэньне ад радавага ўраду псаваць ды руйнаваць чыгунку, каб унемагчыміць карыстаньне ёй японскім войскам. Раскрыта быццам шмат падрыхтаваньняў да ўзрыву мастоў, майстроўняў дый іншых будынкаў на чыгунцы. Выбуховы матэр'ял, як цьвердзіць паліцыя, дастаўляўся з СССР.

Крывавая бойня ў Бомбэі.

У Бомбэі (англійская Індыя) бясспынна йдуць крывавыя бai паміж мусульманамі і індусамі. Індусы тысячамі ўцякаюць з места ад расшалелых фанатыкаў, „падпаляных", відаць, „звонку"—у палітычных мэтах. Паліцыя аказалася бяссільнай уціхамірыць мусульман,—і прышлося паклікаць войска.

Беларускі Студэнцкі Саюз ладзіць у суботу, 4-га чэрвеня, у салі Гандлёва-Прамысловага Клюбу (вул. Міцкевіча 33а) канцэрт БЕЛАРУСКАЕ ПЕСЬНІ. Пачатак канцэрту а 20 г. 30 м. Цана білетаў ад 1 да 5 зл.

ХРОНІКА.

— **З каго складаецца „Нацком"?** Хадэкі заўсёды маюць прэтэнсію на тое, што створаны імі „Нацыянальны Камітэт" прадстаўляе ўсё беларускае грамадзянства Заходняе Беларусі. Але вось „Бел. Крыніца" ў нумары з 30 траўня неасьцярожна апублікавала склад „Нацкому", які складаецца з прадстаўнікоў ад:

1) Беларускае Хрысьціянскае Дэмакратыі;

2) існуючага толькі на паперы „нябожчыка" Сялянскага Саюзу („саюз Рагулі з Ярэмічам");

3) нейкага нікому няведамага „Беларускага Праваслаўнага Дэмакратычнага Аб'еднаньня", якое, паводле „Бел. Кр.", ёсьць... палітычнай партыяй;

4) Інстытуту Беларускае Гаспадаркі і Культуры (хадэцкага)

і 5) прадстаўнікоў беларускага праваслаўнага і каталіцкага духавенства (няведама толькі, дзе ёсьць гэнае „беларускае праваслаўнае духавенства", і хто выбіраў „прадстаўнікоў"?!).

„Іншых" арганізацыяў і інстытуцыяў „Бел. Кр." не называе, але мы ведаем адну: гэта — **прыватнае прамысловае прадпрыемства кс. Станкевіча і п. Ярэміча**—друкарня ім. Фр. Скарыны...

З гэтага пералічэньня відаць, што беларускае грамадзянства, апрача **часткі** клерыкалаў, з Нацкомам ня мае нічога супольнага. Прынамся — ясна! І за гэта трэба рэдакцыі „Бел. Крыніцы" шчыра падзякаваць.

— **Камуністычная правакацыя.** Камуністычная партыя, ўтраціўшы усякія ўплывы на беларускую школьную моладзь, ашуканскім спосабам ублутала яе ў камуністычную масоўку, якую зладзіла пад відам маёўкі 22.V. ў лесе пад Леванішкамі. Зразумеўшы ашуканства, большая часьць моладзі (вуч. бел. гімназіі і сэмінарыі), заявіўшы пратэст, пакінула „маёўку"; менш сьмелых камуністычныя агенты тэрорам змусілі астацца да канца іхніх агітацыйных прамоў.

Ахвярамі гэтае камуністычнае правакацыі сталіся: 1 вуч. гімназіі і 3-х вуч. сэмінарыі, якія звольнены са школ.

— **Дзе ўрэшце „знойдзены" камунізм.** Каму толькі ў нас ня кідалі закіду ў камунізьме, каб лягчэй расправіцца з палітычнымі ці класовымі працаўнікамі? Але закіды спадалі заўсёды з польскага боку на беларускія партыі, беларускія арганізацыі, беларускую прэсу.

Цяпер дайшла чарга і да польскіх.

У адным з апошніх нумароў віленскага „Слова" ведамы абаронца краёвых польскіх абшарнікаў, п. САТ піша літэральна:

„Артыкул п. Дэмбіньскага (у „Кур. Віл".)... ёсьць чыстай вады камунізм. Дый яшчэ горш, як камунізм, бо—чыстай вады саветызм. Гэта-ж — ідэолёгія барацьбы з буржуазіяй, барацьбы з дзяржавай, як творам капіталістычных хаўрусаў", Як можа (кліча ўжо паліцыю п. САТ!) друкаваць такія артыкулы „Кур. Віл.", які... зьвязаны, як ведама ўсім, у тэорыі і практыцы з ідэолёгіяй ўраду, гэта-ж значыць: з міністэрствам унутр. спраў, якое, як ведама, не падтрымлівае ў нас прапаганды камунізму, але наадварот: садзіць за яго „ў халодную"...

Вось дык так!...

Каб гэтак выразна сам п. рэдактар аднаго органу ўрадавае партыі „ташчыў" у „халодную" свайго калегу, рэдактара другога органу тэй-жа самай урадавай партыі, — такога відовішча, здаецца, мы дагэтуль яшчэ ня бачылі...

—**Агульны сход беларускага коопэратыву.** 25.V. Адбыўся агульны сход Коопэратыву „Спулдзельца". Год замкнёны, не зважаючы на цяжкі крызіс, з прыбыткам. Заслухаўшы справаздачу Ураду і Нагляднай Рады, сход даў Ураду абсолюторыюм, падзякаваўшы за працу. Пасьля адбыліся выбары Ураду. У склад Ураду ўвайшлі: Р. Астроўскі, А. Белабжэская і У. Манкевіч.

Трагэдыя „Нёмна".

„Нёман", часопіс, прысьвечаны літаратуры, мастацтву і навуцы, перажывае цяжкую трагэдыю.

Часопіс быў закладзены з пачыну ведамага дзеяча — коопэратара гр. Будзькі. Часопіс—па думцы закладчыка — меў быць цалком беспартыйны, незалежны і апалітычны. Дзеля гэтага ўсё нашае грамадзянства ўскладала вялікія надзеі на тое, што ён згуртуе навакол сябе ўсё нашае пабітае на часткі, пасваранае грамадзянства. Здавалася, так яно спачатку й пайшло. Але на тое ў нашым грамадзянстве існуе гр. Я. Станкевіч, каб зрабіць немагчымай супольную працу навет у такім цалком апалітычным часопісу.

Адразу з першага нумару гр. Станкевіч пачаў рашучую барацьбу ў часопісу за сваю „адзіную граматыку", жадаючы зрабіць з „Нёмна" філію сваей „Роднай Мовы". Першы нумар „Нёмна", выпускам якога кіраваў Я. Станкевіч, як сэкратар рэдакцыі, — выклікаў сваей „вымовай ды правапісам" запраўдны скандал. У нашай газэце грам. А. Н. даў выражэньне агульнаму абурэньню нашага грамадзянства. І рэдакцыя „Нёмна" зараз жа палажыла канец „вольнай руцэ" гр. Я. Станкевіча ў часопісу. Той — пасьля нячуваных авантураў на рэдакцыйных сходах — паставіў справу рубам: або ён, як сэкратар — разам з сваей „собскай граматыкай", або ён адмаўляецца ад сэкратарства. Зразумела, што рэдакцыя „выбрала" апошняе. Але— ў выніку нячуваных авантураў, якія ўсьцяж дазваляў сабе рабіць на рэдакцыйных сходах гэты, здавалася-б, узгадаваны пэдагог, адзін па адным выходзілі з складу рэдакцыі яе сябры. Першы выйшаў гр. Ул. Самойла, заявіўшы, што „ён запрошаны быў, здаецца, да журнальнай працы, але не дзеля ўчасьця ў баі бykoў, ды што дзеля гэтага апошняга трэба на сход зьяўляцца зусім інакш азброеным і мець наагул больш вольнага часу"... Другім выйшаў гр. А. Стэповіч — пасьля няменш „гішпанскага" нападу на яго ў яго ўласнай кватэры з боку гр. Станкевіча. Гр. Стэповіч пасьля адмовы гр. Я. Станкевіча спаўняў чыннасьці сэкратара.

Здавалася-б, гр. Я. Станкевіч „перамог"... Але вось надышоў час выхаду № 3 „Нёмна". Гр. Я. Станкевіч патрэбаваў, каб яго асабісты адказ „Філёлёгу" (гл. стацьці ў нашай газэце) быў надрукаваны ў „Нёмне", як **артыкул не дыскусыйны, але рэдакцыйны...** Але гэтае запраўды-ж дзікое дамаганьне спаткала рашучую адмову з боку ўсіх астаўшыхся яшчэ сяброў рэдакцыі.

Тады гр. Я. Станкевіч „зьняў" свой адказ з балонак часопісу, а побач з ім і сябе самога з карку рэдакцыі... № 3 „Нёмана" выйшаў без яго.

Здавалася, усё цяпер пойдзе добра. У рэдакцыю вярнуліся ўсе разагнаныя Янкай Станкевічам сябры яе. І раптам сталася нешта такое, чаму, на першы пагляд трудна даць веры.

Паводле апошніх вестак, — выдавец „Нёмну", гр. Будзька, перадаў выданьне часопісу на ўласнасьць... гр. Янку Станкевічу, які і будзе адгэтуль фактычным і адзіным рэдактарам часопісу, а номінальным выдаўцом і рэдактарам яго мае быць яго пляменьнік Ст. Станкевіч...

На гэтым прыкладзе хіба аж залішне ярка адбілася тое запраўды-ж забойча-ненармальнае палажэньне, у якім, як знутры, так сама і звонку, апынулася беларускае грамадзянства ў Польшчы. Запраўды-ж — замест таго, каб беларускае грамадзянства— ў даным выпадку: выдавецка-рэдакцыйная група „Нёмну"—пазбылася кампраматаваўшага ды руйнаваўшага часопіс шкодніка, пераможцам над гэтай грамадзкай групай зьявіўся якраз гэты шкоднік. Для гэтай паважнай, адказнай, ахвярнай грамадзкай групы ніякіх сродкаў ані знутра, ані звонку дастаць не ўдалося. А вось—для гэтага шкодніка, для гэтай зусім непаважнай, цалком безадказнай з усіх бакоў, мала таго: цалком пазбаўленай даверу і пашаны з боку ўсяго грамадзянства адзінкі—няведама скуль магчымасьці прадаўжаць выданьне неяк знайшліся...

Ці ж можа быць больш ярка і больш сымбалічна выражаны наскрозь нездаровы стан нашага грамадзянства, як знутра, так сама і звонку?!.

Пры тым унутраным разьбіцьці нашага грамадзянства гэтак ёсьць і будзе надалей: з усіх магчымасьцяў заўсёды можа і будзе ажыцьцяўляцца не найлепшая, але найгоршая... Хай-жа гэты новы сумны доказ гэтага няўхільнага закону паслужыць новай перасьцярогай для нашага грамадзянства...

Quo vadis, Civitas Alboruthenia?

Рэдактар-выдавец: М. СІНЯУСКІ.

Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая вул. 22